HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

והא קמ"ל דהלך על משענתו הוא דבעינן אומדנא [א]אידך אומדנא נמי לא בעינן [ב]שמעת מינה שכיב מרע שניתק מחולי לחולי מתנתו מתנה אין דאמר רבי אלעזר משמיה א)דרב שכיב מרע שניתק מחולי לחולי מתנתו מתנה רבה ורבא [ג]לא סבירא להו הא דרב הונא גזירה שמא יאמרו יש גט לאחר מיתה ומי איכא מידי דמדאורייתא לא הוי גיטא ומשום גזירה שרינן אשת איש לעלמא אין ב)כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש ואפקעינהו רבנן לקדושין מיניה א"ל רבינא לרב אשי תינח דקדיש בכספא קדיש בביאה מאי איכא למימר א"ל שויוה רבנן לבעילתו בעילת זנות ת"ר ג)[ד]זה גיטיך מהיום אם מתי מחולי זה ונפל הבית עליו או הכישו נחש אינו גט אם לא אעמוד מחולי זה ונפל עליו בית או הכישו נחש ה"ז גט מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא ד)[ה]שלחו מתם אכלו ארי אין לנו ההוא גברא דזבין ארעא לחבריה קביל עליה כל אונסא דמתיליד לסוף אפיקו בה נהרא אתא לקמיה דרבינא א"ל זיל שפי ליה דהא קבילת עלך כל אונסא דמתיליד א"ל רב אחא בר תחליפא לרבינא אונסא דלא שכיח הוא איגלגל מילתא ומטא לקמיה דרבא אמר להו אונסא דלא שכיח הוא איתיביה רבינא לרבא אם לא אעמוד מחולי זה ונפל עליו בית או הכישו נחש ה"ז גט אמר ליה רבא ואימא מרישא אינו גט א"ל רב אחא מדפתי לרבינא ומשום דקשיא רישא אסיפא לא מותבינן תיובתא מינה אמר ליה אין כיון דקשיא רישא אסיפא לא איתמר בי מדרשא ומשבשתא היא זיל בתר סברא רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע זבן שומשמי ה)אגידא דנהר מלכא אגור מלחי לעבורינהו קבילו עלייהו כל אונסא דמתיליד לסוף איסתכר נהר מלכא אמרו להו אגורו חמרי אפקינהו ניהלן דהא קבילתו עלייכו כל אונסא דמיתליד אתו לקמיה דרבא ו)אמר להו קאקי חיורי משלחי גלימי דאינשי [ו]אונסא דלא שכיח הוא:

מתני' ז)[ז]לא תתייחד עמו אלא בפני עדים אפי' על פי עבד אפי' ע"פ שפחה חוץ משפחתה מפני שלבה גס בה בשפחתה ח)מה היא באותן הימים רבי יהודה אומר

כאשת

מתנתו מתנה. אם מת מחולי האחר דהא אמרת לאו עמידה היא וגבי גט דמתני' הוא דבעינן אומדנא משום דמחולי זה קאמר לה: **לא סבירא להו הא דרב הונא.** דהיכא דלא אמר לה אם מתי סבירא להו דאם עמד אינו חוזר: **גזירה שמא יאמרו יש גט לאחר מיתה.** דאי ט)עמד חוזר אתו למימר לא הוי גט עד דמיית י)וקא חזינן דלכי מיית הוי גיטא יא)ש"מ יש גט לאחר מיתה ואתי לאכשורי זה גיטיך לאחר מיתה ולא ידעו דכיון דלא פריש מידי להכי יהבינא ניהלה שיהא גט מעכשיו וע"מ שימות: **לא הוי גיטא.** דהא אדעתא דמיית יהב לה והא לא מת: **אינו גט.** דאונסא דלא שכיח הוא ולא מסיק אדעתיה ולא אמר יב)אלא דימות ע"י החולי: **מאי שנא רישא כו'.** אי אונסא דלא שכיח אסיק אדעתיה רישא נמי ליהוי גיטא דהא מתוך אותו חולי מת דמחולי זה לא משמע אלא מתוך חולי זה: **שלחו מתם.** על ידי מעשה שאירע באחד שאמר אם לא אעמוד מחולי זה ואכלו ארי ושלחו הדבר לארץ ישראל והשיבו אין לנו שיהא גט דאונסא דלא שכיח לא אסיק אדעתיה: **קביל עליה.** המוכר: **כל אונסא דמתיליד בה.** שיפלה את הלוקח: **אפיקו בה נהרא.** צוה המלך שיעבירו את הנהר דרך אותה שדה: **שפי ליה.** העמידה לפניו בשופי: **ואימא מרישא.** אדמותבת לי מסיפא תסייע לי מרישא: **לא איתמר בי מדרשא.** במקום ישיבת תלמידי חכמים שיתרצוה: **זיל בתר סברא.** ומסתבר דאונסא דלא שכיח לא אסיק אדעתיה: **זבון שומשמין.** לקחו שומשמין: **אגור מלחי.** שכרו להם ספנים להוליכם לביתם: **קבילו עלייהו.** המוכרים: **כל אונסא דמתיליד.** עלייהו בדרך: **אסתכר נהר מלכא.** ולא יכלו ספינות לעבור שעשו בו סכר שקורין אישקלוס"א: **אמרו להו.** רב פפא ורב הונא למוכרים אגורו חמרי כו': **קאקי חיורי.** אווזים לבנים לפי שהיו זקנים: **משלחי גלימי.** מפשיטין בגדי אנשים כלומר פוסקים עליהם דין להנאתן: **מתני' לא תתייחד עמו.** זה שנתן גט ואמר לה מהיום אם מתי לא תתייחד עמו שמא יבא עליה דאיכא למ"ד חיישינן שמא בעל לשם קדושין וצריכה גט שני ולמאן דלא חייש נמי מ"מ פנויה היא ואסור להתייחד עם הפנויה יג):

כאשת

והא קא משמע לן דהלך על משענתו. פי' בשלמא כדקס"ד דהלך ממש ואם עמד אינו חוזר ניחא דנקט הלך לרבותא אע"ג דהלך ממש צריך אומדנא כיון דעמד אינו חוזר אבל למאי דקאמר דהלך לאו ממש אלא על משענתו אם כן פשיטא דצריך אומדנא ולהכי קאמר קמ"ל דהלך על משענתו כו': **מאי שנא רישא ומ"ש סיפא.** בירושלמי מפרש טעמא רבה איכא דברישא[א] הרי[ב] לא מת מחולי זה אבל בסיפא אם לא יעמוד קאמר[ג] והרי לא עמד דלא עמד משמע בין ע"י החולי בין ע"י דבר אחר אבל גמרא שלנו אינו סובר חילוק זה אלא בכולם משמע ליה[ד] שימות מתוך חולי זה[ה]: **איתיביה רבינא לרבא אם לא אעמוד מחולי זה ונפל עליו הבית.** [ו]תימה מאי פריך ליה רבינא לרבא מגט הא אית ליה לרבא בפרק קמא דכתובות (דף ג:) כלישנא קמא שהוא עיקר כדמוכח בהשולח (לעיל דף לד.) דאין טענת אונס בגיטין כדמפרש התם משום לנועות ומשום פרוצות ומאי מהדר ליה רבא נמי ואימא מרישא דאינו גט והא סבר רבא התם דאין טענת אונס בגיטין ואפי' באונסא דלא שכיחא איירי התם דשכיח אמרינן התם דלכ"ע אין אונס דמייתי מהא דפסקיה מברא ודחי אונס דשכיח שאני דהוה ליה לאסוקי אדעתיה ואור"י דאיכא שלשה גווני אונס דאונס דשכיח לגמרי לכ"ע אין אונס ואונס דלא שכיח כלל כגון דמתניתין אפילו לרבא יש אונס אפילו בגיטין דליכא למיגזר משום לנועות דסברא דאנים כיון דלא שכיח כלל ומשום פרוצות נמי לא גזור רבנן כיון דלא שכיח כלל ופלוגתא[ז] דאין טענת אונס היינו בשכיח ולא שכיח[ח] ועוד אור"י דאפילו הוי הכא אונס שכיח כי ההוא דכתובות פריך שפיר רבינא דדוקא גבי אם לא באתי מכאן עד י"ב חדש אמרינן אין טענת אונס בגיטין משום לנועות ומשום פרוצות אע"ג דלא אסיק אדעתיה אונס דלא שכיח מ"מ הוי בכלל משמעות לשונו דאם לא באתי משמע בכל ענין שלא יבא אבל אם מת מחולי זה או לא יעמוד מחולי זה משמע שרוצה לומר שאם ימות ע"י החולי יהא גט אבל אם ימות מחמת דבר אחר לא יהא גט ולהכי פריך רבינא דאם איתא דלא אסיק אדעתיה אונס דלא שכיח משום לנועות ופרוצות אין לנו לומר שיהא גט דדמי לחוכא ואיטלולא דכיון דבכלל משמעות לשונו נמי לא הוי נפילת בית או נשיכת נחש אלא ודאי כל אונס מסיק אדעתיה וכיון דאסיק אדעתיה דעתו לפוטרה בכל ענין שימות ומתוך חולי זה הוא קאמר ולא מחמת חולי זה[ט] ורבא מהדר ליה דמשובשת היא דהא קשיא רישא לסיפא ולא משום סייעתא דנפשיה קאמר: **לא תתייחד עמו אלא בפני עדים.** לפי' הקונט' ניחא יד) דפירש מה היא באותן הימים מילתא באפי נפשה היא[י] אבל בזה גיטיך מהיום אם מתי דרישא לכ"ע הוי גט משעת נתינה לפיכך אתי שפיר דתלי בגמרא טעמא דמתניתין דלא תתייחד משום חשש קדושין[יא] ולא משום גט ישן שהרי כבר היה גט משעת נתינה אבל לפי' ר"ת ור"ח דמפ' דמה היא באותן הימים קאי ארישא אמהיום אם מתי ואפילו הכי לרבי יהודה הרי היא כאשת איש לכל דבריה ואינה מגורשת עד שעה אחת סמוך למיתה[יב] וקשה לר"י דא"כ אמאי תלי טעמא בגמרא משום חששא דקידושין כיון דעדיין אינה מגורשת ואור"י דודאי לרבי יהודה הוי טעמא משום גט ישן אבל לרבי יוסי דאמר מגורשת ואינה מגורשת[יג] ולרבי מאיר דאמר בגמרא דבעילתה תלויה[יד] איכא למיחש לקדושין טו):

ראוה

מסורת הש"ס

א) דפו"ר ורבש"א איתא דרבא, ולפנינו הוא ע"פ הרש"ל, ב) כתובות ג. ב"ב מח: יבמות ל: קי. לעיל לג., ג) תוספתא רפ"ה ע"ש, ד) [סנהדרין יז: וש"נ], ה) [נ"ל אגודה פי' כמו על כל גדותיו וכן גפי הנהרות. ערוך], ו) כתובות פה., ז) כתובות כז:, ח) לעיל כה:, ט) דפו"ר דאי אמרינן, י) דפו"ר וכי חזינן, יא) דפו"ר אתו למימר יש גט, יב) בר"ן אלא אם ימות, יג) [ע"ז לו:], יד) אמנם עי' רש"י לעיל כט: ד"ה מה היא ותוס' שם ד"ה מה היא, טו) [וע"ע תוס' כתובות כז: ד"ה לא].

◆

לעזי רש"י

אישקלוש"א. מנעול.

◆

מוסף רש"י

כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש. תולה בדעת חכמים, דהא כדת משה וישראל קאמר (יבמות צ:): כל המקדש אשה על דעת שהנהיגו חכמי ישראל בישראל הוא מקדשה, שיהיו קיימין קידושין לפי דברי חכמים ויהיו בטלים לפי דברי חכמים על ידי גיטין שהכשירו חכמים (כתובות ג. וכעי"ז לעיל לג.). **ואפקעינהו רבנן.** על ידי גט זה, לקידושין מיניה. ושויוהו למעות קידושין מתנה למפרע, דהפקר בית דין הפקר (יבמות צ:). כשיצא גט זה אחריה (כתובות ג.). **תינח.** למימר אפקעתא, דקדיש בכספא. דנימא גט זה עוקר הקידושין ועושה מעות מתנה מעיקרן (שם ובעי"ז יבמות שם). **או:** דהפקר בית דין הפקר גבי ממון ואילו קידשה בגזל ובחמס דמיה, דלא הוו קדושין (רשב"ם ב"ב מח:). **קדיש בביאה** דקי"ל בקדושין (ד:) מכי יקח איש אשה ובעלה, דאשה מתקדשת נמי בביאה (לעיל לג.). **מאי איכא למימר.** בשלמא על ידי גט כשר, אע"פ שהקידושין קיימים עד עכשיו, גזירת הכתוב הוא שהגט כורתו ומתיר איסורו מכאן ולהבא, אבל זה שאינו גט מן התורה ואתה מכשירו מפני דעתו של זה שקידשה על דעת חכמים ושביטלו על פי חכמים, צריך אתה לומר שמעיקרן לא יהו קידושין, ואי קדיש בביאה ואתה עוקר קידושין למפרע מה תהא על ביאתו (כתובות ג.). מאי אפקעתא איכא למימר, האי ביאה מאי שויה (יבמות צ:). **שויוה רבנן לבעילתו בעילת זנות.** כיון דבדעתא דרבנן תלה, ורבנן אמור דכי יהיב לה גט כי האי תבטל ביאה למיהוי בעילת זנות. (שם ושם וראה רש"י ומוסף רש"י לעיל לג.). **קאקי.** אווזים, **חיורי.** על שם שזקנים היו, **משלחי גלימי דאינשי.** מפשיטין טליתות האנשים (כתובות פה. ועי"ש בגליון הש"ס). **לא תתייחד עמו אלא בפני עדים.** שכיב מרע שכתב ומסר גט לאשתו על מנת שאם מת יהא גט למפרע ולא תיזקק לחליצה, לא תתייחד עמו שמא יבא עליה והוה ליה גט ישן, ותנן בית הלל אוסרין לפטור בגט ישן ואיזהו גט ישן כל שנתייחד עמה מאחר שכתבו לה, וטעמא גזירה שמא יאמרו גיטה קודם לבנה (כתובות כז:). **ואפילו על פי עבד.** דייה בעבד שהיה עמה (שם). **שלבה גס בה בשפחתה.** ותשמש בפניה (שם). **מה היא באותן הימים.** זה גיטך מעכשיו אם מתי מחולי זה הרי זה גט אם מת מאותו חולי, מה היא כל ימי החולי (לעיל כה:).

עין משפט נר מצוה

לח א מיי' פ"ט מהל' גירושין הלכה יח סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קמה סעי' ז:

לט ב מיי' פ"ח מהל' זכייה ומתנה הלכה כה סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רנ סעיף ג:

מ ג מיי' פ"ט מהלכות גירושין הלכה טז סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמה סעיף ד:

מא ד ה מיי' שם הלכ' יז טוש"ע שם סעיף ו:

מב ו מיי' פי"ט מהל' מכירה הלכה ה סמג לאוין קע טוש"ע ח"מ סי' רכה סעי' ג וסעי' ד:

מג ז מיי' פ"ט מהל' גירושין הלכה ג סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמה סעי' ג:

◆

מוסף תוספות

א. דתלי תנאיה באם מתי מחולי זה ונשכו נחש. רשב"א. ב. לא נתקיים תנאו. רשב"א. ג. הוי גט. תוס' הרא"ש. דתלי בעמידה. רשב"א. ד. [ד]עתו. תוס' הרא"ש. ה. [ד]משמע להו דאם לא יעמוד מחולי זה ה"ק אם יעכבנו חולי זה מלעמוד והרי לא עכבו אלא ארי וכו'. רשב"א. ו. משמע הכא דאונסא דלא שכיח לרבא לא הוי גיטא. תוס' הרא"ש. ז. לשון תוס' בכתובות שם: בהא פליגי תרי לישני דרבא והלכתא כלישנא קמא דרבא. ח. כחולי ומיתה וכיו"ב. רשב"א. ט. וכ"ש כשלא הוציא שום אונס מן הכלל שאין לפרש דבריו ולומר דאונס דלא שכיח הוא ולא נתכוין לאותו אונס. ריטב"א. י. [ו]מיירי כגון שאמר מעת שאני בעולם. תוס' הרא"ש. יא. מדמייתי עלה בגמ' ברייתא דראוה שנתייחדה עמו באפילה וכו' דמפרש בה טעמא משום חשש קדושין, דלכאורה משמע דמתני' נמי מההוא חששא הוא. רשב"א. יב. [ד]נעשה כאומר מעת שאני בעולם, שאין דעתו לגרשה, אע"פ שאומר מהיום, אלא שעה אחת לפני מיתתו. תוס' כתובות כז: ד"ה לא. יג. דמספקא ליה, הוי טעמא דלא תתייחד או משום גט ישן או משום חשש קידושין. תוס' הרא"ש (וכ"כ הרשב"א בשם התוס' עיי"ש). יד. ואם מת מגורשת למפרע, הוי טעמא משום. תוס' הרא"ש.

◆

פסקי רי"ד

רבה ורבא לא ס"ל להא דרב הונא גזירה שמא יאמרו יש גט לאחר מיתה. פי' היכא דיהיב לה גט סתם הוי גט ואע"פ שעמד שאם אתה אומר שלא יהא גט אלא אם ימות יאמרו יש גט לאחר מיתה ויכשירו אע"ג דאמר לה זה גיטיך אם מתי ולא ידעו דכיון דלא פירש מידי להכי יהביה ניהלה שיהא גט מעכשיו אם ימות: ומי איכא מידי דמדאורייתא לא הוי גיטא ומשום גזירה שמא יאמרו יש גט לאחר מיתה שרינן אשת איש לעלמא אין מאן דמקדש אדעתא דרבנן מקדש ואפקעינהו רבנן לקדושין מיניה והלכתא כרבה ורבא והכי אמרינן לקמן בפרקין (עה:) אתקין שמואל בגיטא דש"מ אם לא מתי לא יהא גט ואם מתי יהא גט ואם לא מתי [לא] יהא גט למימרא שאם יתנו בסתם מיד הוי גט: א"ר אלעזר משמיה דרב ש"מ שניתק מחולי לחולי מתנתו מתנה: ת"ר הרי זה גיטיך מהיום אם מתי מחולי זה ונפל עליו בית או נשכו נחש או אכלו ארי אינו גט פי' דאונסא דלא שכיח לא שוי אדעתיה לאקנויי עליה דלא להוי גיטא אם יאנס ואדעתא דהכי לא גמר ומקניה. ההוא גברא דזבין ארעא לחבריה קביל עליה כל אונסא דמתיליד לסוף אפיקו בה נהרא. פי' צוה המלך שיביאו הנהר דרך עליה. אתו לקמיה דרבינא א"ל זיל שפי ליה דהא קבילת עלך כל אונסא דמתיליד בה א"ל רב תחליפא לרבינא אונסא דלא שכיח הוא איגלגל מילתא ומטא לקמיה דרבא אמר להו אונסא דלא שכיח הוא: רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע זבן שומשמי אגודא דנהר מלכא אגירו מלחי למעברינה וקבילו עלייהו כל אונסא דמתיליד ביה לסוף מסתכר נהר מלכא. פי' נסתם ולא היו הספינות יכולות לעבור אמרו להו אגירו חמרי ואסקינהו ניהלן דקא קבליתו עלייכו כל אונסא דמתיליד אתו לקמיה דרבא [א"ל] קאקי חיורי משלחי גלימא דאינשי אונסא דלא שכיח הוא והלכתא כרבא: **מתני'** לא תתיחד עמו אלא בפני עדים אפילו עבד אפילו שפחה חוץ משפחתה מפני שלבה גס בשפחתה ומה היא באותן הימים